

mgr Tomasz Nowicki

Streszczenie

Dekonstruuując zoo
Ogród zoologiczny w tekstach kultury i praktykach znaczących we wczesnej edukacji

Kontakt ze światem przyrody we współczesnym świecie podlega wielu procesom instytucjonalizacji spotkania z tym co pozaludzkie. Jedną z centralnych instytucji łączących dzieciństwo ze światem przyrody są ogrody zoologiczne. Od lat 60' XX wieku ogrody zoologiczne stały się miejscami pedagogicznymi kierującymi swoją ofertę do dzieci poprzez wdrażane programy edukacyjne i zajęcia. Obecnie zorientowanie zoo na kształtowanie relacji ludzkie – nieludzkie stanowi jeden z obszarów wychowania dziecka. Jednocześnie dyskursy zoo przenikają do imaginariów wczesnego dzieciństwa poprzez teksty kulturowe, których istotnym elementem są wypełnione animalistycznym pierwiastkiem pierwsze książki dla dzieci.

Na stronach przedmiotowej pracy podejmuję próbę zbadania, w jakim zakresie zoo porządkuje i ustanawia kategorię zwierzęcia w odniesieniu do dzieciństwa. Analiza przedmiotowego zagadnienia zostaje dokonana poprzez dekonstrukcję istotnych dla edukacji praktyk znaczących: dziecięcej książki obrazkowej oraz znaczeń nadawanych zoo, dzieciństwu i zwierzęcości w socjalizacji w okresie wczesnego dzieciństwa. W dużym stopniu zagadnienia tego rodzaju należy potraktować jako studia na styku pedagogiki kultury i *animal studies*.

W ostatnich latach studia nad zwierzęcością zdążyły się zdomować w akademii a teksty powstające w tym nurcie obejmowały szeroki wachlarz perspektyw badawczych, które pozawalały artykułować i realizować różne projekty badawcze, przestając brzmieć dziwnie czy też obco. To właśnie studiowanie tekstów z tego obszaru nauki pozwoliło ugruntować cel badania ogrodu zoologicznego, którym jest krytyczna analiza konstruowanego poprzez zoo pola dyskursywnego zwierzęcego i dzieciństwa. W prezentowanej pracy zdecydowałem się na poszukiwaniach odpowiedzi na pytanie: **Jak wytwarzane jest pole dyskursywne zoo w praktykach i tekstach znaczących wczesnej edukacji?** Powodem podjęcia tego problemu jest brak w polskiej literaturze pedagogicznej badań poświęconych roli i znaczeniom nadawanym dziecku i zwierzęciu w ogrodach zoologicznych, których oferta w dużym stopniu kierowana jest głównie do dzieci. Dlatego też przedmiotem zaprojektowanych badań stały się teksty kulturowe dotyczące okresu wczesnej edukacji,

dzieciństwa w polu doświadczenia zwierzęcości poprzez zoo oraz dziecięce definicje, znaczenia nadawane zwierzętom i ogrodowi zoologicznemu. Badanie zostało osadzone w paradygmacie radykalno-strukturalnym w podejściu jakościowym, które pozwalało na zebranie danych empirycznych za pomocą wywiadów pogłębionych z dziećmi i administracją zoo oraz analizy zawartości książek obrazkowych dedykowanych dzieciom.

Najważniejszą część pracy stanowi prezentacja wyników badań i analiz. Pokazuję w nich jak poprzez ogród zoologiczny wytwarzane są znaczenie różnicy pomiędzy człowiekiem a zwierzęciem. Następnie prezentuję potencjał socjalizacyjny zawarty w praktykach znaczących ogrodów zoologicznych. Przyglądam się tutaj takim aspektom pola dyskursywnego zoo: jak wytwarzanie znaczeń zwierzęcości, konstruowaniu ram widzialności, definicjom zoo oraz usytuowaniu struktury dyskursu zoo. Z kolei w oparciu wygenerowane kody dotyczące możliwości trzymania ludzi w zoo analizuję antropologiczne funkcje zoo.

Projekt kończy próba podsumowania zebranych analiz i wskazania dalszych możliwych kierunków badań. W pierwszej kolejności porządkuję strukturalne aspekty wytwarzania kategorii zwierzę/dziecko poprzez spojrzenie i poruszanie się po przestrzeni. Następnie pokazuję jak męskość poprzez zapośredniczenie kontaktu dziecka z tym pozaludzkie zostaje osadzona w strukturze symbolicznej jako obiektywność epistemologiczna.

W następnej części podsumowania badań pokazuję najważniejsze elementy konstruowania tożsamości i nadawania znaczeń podmiotowych. Poprzez kategorię spojrzenia pracującą w polu dyskursywnym zoo pokazuję jak wytwarzana jest tożsamość podmiotu. Dalej omawiam znaczenia metafor ludzko-zwierzęcych w warstwie ontycznej i ontologicznej.

Na koniec omawiam dyskursywne mechanizmy wytwarzania znaczeń dzieciństwa i zwierzęcości. Kluczową zaprezentowaną tutaj praktyką znaczącą staje się różnica gatunkowa definiowana poprzez sposoby konsumpcji pokarmów, które wyznaczają wewnętrzne i zewnętrzne współrzędne podmiotu. Dalej pokazuję genealogię i pracę kategorii spojrzenia jako warunku poznania i mechanizmu znoszącego anomie reifikacji i upodmiotowienia. Ostatnią nakreśloną praktyką znaczącą jest praca dyskursu polegająca wytwarzania ram postrzegania zwierzęcości za pomocą tekstu, języka oraz obrazu.

Słowa kluczowe: dekonstrukcja, *animal studies*, pedagogika kultury, zoo, dzieciństwo, zwierzęcość, spojrzenie, edukacja, socjalizacja, praktyki znaczące, książka obrazkowa.

Summary

Deconstructing the zoo

The zoo in cultural texts and significant practices in early childhood education

Contact with the natural world in the modern world is subject to many processes of institutionalizing the encounter with the nonhuman. One of the central institutions connecting childhood with the natural world are zoos. Since the 1960s, zoos have become pedagogical places targeting children through educational programs and activities. Today, the zoo's orientation towards shaping human-nonhuman relationships is one of the areas of child rearing. At the same time, zoo discourses penetrate into the imaginarium of early childhood through cultural texts, of which the first children's books filled with animalistic elements are an important element.

In the pages of this paper, I attempt to examine the extent to which the zoo organizes and establishes the category of the animal in relation to childhood. The analysis of the issue at hand is accomplished by deconstructing significant practices of meaning in education: the children's picture book and the meanings given to the zoo, childhood, and animalism in early childhood socialization. To a large extent, issues of this kind should be viewed as studies at the intersection of cultural pedagogy and animal studies.

In recent years, animal studies have managed to establish itself in the academy and the texts produced in this stream have encompassed a wide range of research perspectives that have allowed different research projects to be articulated and pursued without sounding strange or alien. It is the study of texts from this area of research that has helped to solidify the goal of zoo studies, which is to critically analyze the discursive field of the animal and childhood constructed through the zoo. In the paper presented here, I have chosen to seek answers to the question: **how is the discursive field of the zoo produced in the practices and meaningful texts of early childhood education?** The reason for undertaking this problem is the lack in the Polish pedagogical literature of research devoted to the role and meanings given to the child and the animal in zoos, whose offer is largely addressed to children. Therefore, the subject of the designed research became cultural texts concerning the period of early education, childhood in the field of animal experience through the zoo and children's definitions, meanings given to animals and the zoo. The study was embedded in a radical-structural paradigm in a qualitative approach that allowed the collection of empirical data through in-depth interviews with children and zoo administration and content analysis of picture books dedicated to children.

The most important part of the paper is the presentation of the results of the research and analysis. In them I show how the meaning of the difference between humans and animals is produced through the zoo. I then present the socialization potential contained in the practices of significant zoos. Here I look at aspects of the zoo discursive field: such as the production of meanings of animalness, the construction of frames of visibility, definitions of the zoo, and the situated structure of zoo discourse. In turn, based on the generated codes concerning the possibility of keeping people in the zoo, I analyze the anthropological functions of the zoo.

The project concludes with an attempt to summarize the collected analyses and to indicate further possible directions for research. I first organize the structural aspects of the production of animal/child categories through gaze and movement through space. Then I show how masculinity, through the mediation of the child's contact with the extrahuman, is embedded in the symbolic structure as epistemological objectivity.

In the next part of the research summary, I show the most important elements of identity construction and subject meaning making. Through the category of gaze working in the discursive field of the zoo, I show how subject identity is produced. I further discuss the meanings of human-animal metaphors in the ontic and ontological layers.

Finally, I discuss the discursive mechanisms of producing meanings of childhood and animalism. The key signifying practice presented here becomes species difference defined through modes of food consumption that determine the internal and external coordinates of the subject. I further demonstrate the genealogy and workings of the category of gaze as a condition of cognition and a mechanism for abolishing the anomie of reification and subjectification. The final significant practice outlined is the work of discourse in producing a perceptual framework for animalness through text, language, and image.

Keywords: deconstruction, animal studies, pedagogy of culture, zoo, childhood, animality, gaze, education, socialization, significant practices, picturebook.